

Glava V

Ostale aktivnosti elektronskog poslovanja deo 1.

Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad

Predmet: Elektronska trgovina

Elektronska poslovna komunikacija

- Razvoj **pošte** i usluga poštanskih pošiljaka nastaje prva poslovna korespondencija koja je omogućavala razmenu pismenih dokumenata na većim daljinama u relativno prihvatljivom vremenskom okviru;
- Troškovi poslovne korespondencije mogu biti i do 8% nabavne vrednosti robe;
- Pojavom telekomunikacija, prvo telegrafa a posle telefona, poslovna komunikacija je značajno unapređena;

-
- Revolucija u poslovnoj korespondenciji je izazvana pojavom **telefaksa** koji je omogućavao direktnu razmenu pismenih dokumenata između preduzeća u udaljenim krajevima sveta za samo nekoliko minuta;
  - **EDI** razmena standardizovanih poslovnih dokumenata elektronskim putem, pojavila se osamdesetih godina XX veka;

-
- Pojavi **elektronske razmene podataka (EDI)** prethodila je standardizacija poslovne dokumentacije;
  - Krajnji domet u razvoju poslovnih komunikacija, je primena Interneta kao glavnog komunikacionog kanala za razmenu elektronske dokumentacije;
  - **Internet** je omogućio mnogo efikasniju komunikaciju i po znatno nižim cenama;

Elektronska razmena podataka (EDI)

- **EDI** je razmena strogo formalizovanih poruka između računara koje predstavljaju dokumente koji nisu novčani instrumenti;
- Elektronska razmena strukturiranih trgovinskih podataka prema unapred dogovorenom standardu poruka između računarskih aplikacija;
- Elektronska razmena poslovnih transakcija u standardizovanom formatu između računara jedne organizacije i računara druge organizacije pomoću komunikacionih mreža;

-
- Elektronska razmena podataka (EDI) je elektronska razmena standardizovanih poslovnih dokumenata;
  - Nastanak EDI-a se vezuje za uvođenje sistema razmene transportnih podataka u okviru železnice u SAD 1968. god. sa ciljem da se poboljša interna komunikacija u okviru železničkog saobraćaja;
  - U isto vreme nekoliko velikih preduzeća u SAD, kao General Motors, Sears i K-mart, uvode sisteme za elektronsku razmenu interne dokumentacije;

-
- Američki institut za standarde je 1981. usvaja **ANSI X12** standard, za komunikaciju između preduzeća;
  - Najpoznatije inicijative za primenu EDI-a u Evropi su:
    - TRADACOMS – standardi za EDI u maloprodajnom sektoru Velike Britanije;
    - ODETTE – mreža standarda u oblasti elektronskog poslovanja, uključujući i standarde za elektronsku razmenu dokumenata;
    - JEDI – standardi razvijeni za elektronsku poslovnu dokumentaciju u sektoru proizvodnje;

-
- Sve ove inicijative su koristile **GTDI standarde** (Guideliness for Trade Data Interchange) koje je razvila Ekonomska komisija UN za Evropu (UNECE);
  - Da bi se napravili međunarodni standardi u ovoj oblasti Ujedinjene nacije su 1985. god. počele stvaranjem jedinstvenih standarda objedinjavajući odredbe ANSI X12 i GTDI standarda;
  - Tako je stvoreni **UN/EDIFACT** standardi
  - **United Nations Rules for Electronic Data Interchange for Administration, Commerce and Transport**

► Glavne komponente EDI komunikacija su:

1. **Korišćenje elektronskog medija za prenos informacija**, prvo privatnih mreža a kasnije Interneta kao javne mreže;
2. **Korišćenje strukturanih i formatizovanih poruka** zasnovanih na usvojenim standardima;
3. **Brza razmena dokumentacije** u elektronskom obliku;
4. **Direktna komunikacija između aplikacija** koje rade na različitim računarima;

-
- U početku radi povezivanja preduzeća razvijane su **privatne mreže**;
  - Komunikacija i razmena elektronskih poslovnih dokumenata preko ovih mreža je relativno skupa;
  - Sve većim razvojem Interneta došlo se na ideju da se preduzeća povezuju putem ove javne računarske mreže;
  - Povezivanje putem Interneta **smanjuje troškove**, ali i značajno povećava **rizik neovlašćenog upada** trećih lica;

-
- Ovaj problem je premošćen uvođenjem tzv. **virtuelnih privatnih mreža** (virtual private network) koje podrazumevaju sigurnu i zaštićenu komunikaciju (kanalisanu) između odabranih subjekata koja se obavlja putem Interneta kao javne mreže;
  - Elektronskom razmenom podataka se razmenjuju strogo formalne i standardizovane **poruke u elektronskom obliku**;

-
- Digitalizovanje podataka se obavlja automatski od strane računara, odnosno EDI servera dok se na ekranu računara korisnicima prikazuju dokumenta u standardnom obliku, onako kako izgledaju na papiru;
  - Korisnici mogu odštampati ova dokumenta ali je poenta da se osim razmene dokumenata i koristi i arhiviraju u elektronskom obliku kako bi se uštede koje se naprave elektronskom razmenom poslovne dokumentacije maksimizirale;

-
- Koliko ima dokumenata u poslovnoj prepisci toliko ima i različitih oblika EDI poruka;
  - Sve poruke se formatizuju po međunarodnim UN/EDIFACT standardima i imaju svoje nazive od šest slova;
  - Osnovna prednost EDI poslovne komunikacije je u brzini prenosa podataka odnosno dokumenta;
  - U prilog korišćenju EDI poslovne komunikacije govore i troškovi prenosa jednog dokumenta;

➤ Kao osnovne prednosti elektronske razmene podataka navode se:

- Ubrzavanje poslovnih procesa;
- Smanjenje papirnih dokumenata;
- Proširivanje baze kupaca;
- Povećana tačnost informacija;
- Unapređenje usluge kupcima;
- Značajno smanjenje troškova poslovanja, usklađivanje nabavke i prodaje, racionalnije čuvanje poslovnih podataka i smanjenje neophodnih zaliha

KUPAC

PRODAVAC

ORDERS EDI 850

INVOIC EDI 810

PAYORD
EDI 820

STATAC
EDI 98

FEDI

FEDI

BANKA A

BANKA B

SWIFT

-
- Ovakav oblik elektronske razmene dokumenata koji sadrži dokumenta o plaćanju ili druge informacije vezane za plaćanja naziva se **finansijski EDI**;
  - Osim primene EDI sistema, za koji su programe i drugu infrastrukturu razvile velike računarske firme, kao IBM, Oracle i Microsoft, i neka udruženja kao EAN International su razvile svoju uprošćenu verziju EDI poslovne komunikacije;
  - **EANCOM ili eCom**;
  - Poruke kreirane po UN/EDIFACT standardima imaju puno detalja koji se ne koriste u svakodnevnom poslovanju EAN udruženje je u EANCOM standardima insistiralo na jednostavnosti;

➤ **EANCOM** poruke se dele u tri grupe:

1. Trgovinske poruke;

2. Transportne poruke;

3. Finansijske poruke;

➤ EANCOM poruke značajno su integrisane sa standardima za razvijanje bar kodova što olakšava savremeno poslovanje;

-
- Za mala i srednja preduzeća je veoma teško da izdvoje potrebni početni kapital kako bi uveli elektronsku razmenu dokumenata, a i veoma su im skupe naknade koje plaćaju bankama u međunarodnom platnom prometu;
  - Zbog toga je Udruženje Svetskih trgovačkih centara (WTCA) osnovalo posebno preduzeće koje je razvilo poseban sistem poslovne korespondencije i plaćanja, poznat kao **trgovačka kartica (Trade Card)**;

-
- Preko ovog sistema preduzeća su povezana sa svim partnerima u međunarodnom poslu – prodavcima, kupcima, špediterima, bankama i sl.
  - Kreirani su posebni oblici poslovne dokumentacije (POPFI obavlja funkciju fakture);
  - 2010. god. 8.000 preduzeća iz 68 zemalja je koristilo ovaj sistem, promet je bio 13 milijardi USD, obrađeno 3,6 miliona porudžbina

-
- UNCTAD je 1992. god. inicirao **program trgovinskih tačkaka** (Trade Point Programme) koji bi trebalo da olakša pristup stranim tržištima;
  - Ovaj sistem uključuje instaliranje posebnih tačkaka gde bi se papirna dokumentacija preduzeća iz Afrike pretvarala u elektronski oblik i slala partnerima u razvijenim delovima sveta;

EDI na Internetu

- Prepreke razmeni elektronske poslovne dokumentacije putem Interneta je **nedostatak adekvatnih standarda** (UN/EDIFACT nisu prilagođeni Internet okruženju), i povećana **nesigurnost razmene poverljivih poslovnih podataka** putem javne računarske mreže;
- **XML standardi** (eng. eXtensible Markup Language) kreirani 1998. god;

-
- Ovaj standard omogućava **prikazivanje elektronskih dokumenata** u programima za pretraživanje Interneta;
  - Za struktuiranje poruka koriste se EDI standardi, pa se ova nova primena EDI-a na Internetu naziva XML/EDI;
  - Primenom Interneta kao kanala poslovne dokumentacije preduzeća mogu uštedeti na troškovima komunikacije, jer ne moraju razvijati svoje privatne mreže;

-
- Najveća trgovinska firma u svetu Wal-mart odlučila je da 2003. god. pređe na Internet kao komunikacioni kanal;
  - Prednost Interneta je što se **veoma brzo može uspostaviti komunikacija** sa novim poslovnim partnerima i na taj način je olakšano širenje mreže;
  - Osnovne opasnosti su upadi u interne mreže preduzeća i krađa poslovnih poverljivih podataka, virusi i drugi programi koji mogu naneti štetu, prevare i zloupotrebe identiteta;

-
- **Virtuelne privatne mreže** (Virtual private networks – VPN) predstavljaju kombinaciju javnih i privatnih mreža;
  - Virtuelne privatne mreže **koriste infrastrukturu javnih mreža**, kao što je Internet, da bi uspostavile komunikaciju između udaljenih partnera, **ali je taj oblik komunikacije zaštićen** jer ovom kanalu mogu pristupiti samo ovlašćeni korisnici;

-
- Na taj način virtualne privatne mreže kombinuju prednosti javnih i privatnih mreža **jeftine troškove komuniciranja i ograničenje pristupa osetljivim podacima**;
  - Korišćenjem ovih mreža je unapredilo globalno poslovanje preduzeća;
  - Uspostava virtuelnih privatnih mreža omogućava da se brzo povežu novi poslovni partneri i omogući razmena poslovne dokumentacije u elektronskom obliku bez razvlačenja skupih kablovskih privatnih mreža;